

Resum

L'adolescència no és una entitat clínica sinó una categoria social. L'Adolescència en majúscula no existeix; el que hi ha són les adolescències. L'adolescència és una categoria social relativament nova que intenta donar compte del pas de la infància al món adult, període que en la nostra cultura s'allarga cada cop més per a certs sectors i apareix per això com a objecte d'una més gran preocupació. La definició d'una franja d'edat no pot pensar-se de forma aïllada. Si s'allarga més l'adolescència és perquè el reconeixement com a adult s'ajorna i, sens dubte, això guarda relació, per exemple, amb el mercat laboral, etc. Abans d'abordar el tractament de les drogues en l'adolescència cal veure el funcionament que té per a cada subjecte.

Paraules clau

Categoria social, Compulsió, Droga, Interpretació, Psicoanàlisi, Repressió

El uso de las drogas en la adolescencia

La adolescencia no es una entidad clínica sino una categoría social. La Adolescencia en mayúscula no existe; lo que existe son las adolescencias. La adolescencia es una categoría social relativamente nueva que intenta dar cuenta del paso de la infancia al mundo adulto, período que en nuestra cultura se alarga cada vez más para ciertos sectores y aparece por ello como objeto de mayor preocupación. La definición de una franja de edad no puede pensarse de forma aislada. Si se alarga más la adolescencia es porque el reconocimiento como adulto se posterga y, sin duda, esto guarda relación, por ejemplo, con el mercado laboral, etc. Antes de abordar el tratamiento de las drogas en la adolescencia hay que ver el funcionamiento que tiene para cada sujeto.

The use of drugs in adolescence

Adolescence is not a clinical entity, but is instead a social category. Adolescence with a capital A does not exist - what exists are adolescences. Adolescence is a relatively new social category that is trying to explain the transition from childhood to the adult world. It is a period which in our culture is being extended further and further by some sectors and as a result appears as a focus of increased concern. The definition of an age group cannot be considered in isolation. If adolescence is becoming longer, it is because recognition as an adult is being delayed and this is undoubtedly related to the labour market, etc. Before dealing with the treatment of drugs in adolescence, their function in each subject should be considered.

Palabras clave

Categoría social, Compulsión, Droga, Interpretación, Psicoanálisis, Represión

Keywords

Social category, Compulsion, Drugs, Interpretation, Psychoanalysis, Repression

Autor: Hebe Tizio

Article: L'ús de les drogues en l'adolescència

Referència: Educació Social, núm. 29 pp. 33-38

Adreça professional: Universitat de Barcelona
hebetizio@terra.es

▲ La categoria adolescència

El que hi ha són les adolescències en plural i els subjectes en singular

L'adolescència no és una entitat clínica sinó que és una categoria social definida per un discurs. Si no es té això en compte es podria creure que existiria *L'Adolescència* amb majúscules. Aquesta Adolescència no existeix; el que hi ha són les adolescències en plural i els subjectes en singular. Si es creu en l'adolescència com a universal es cau en la temptació de crear un conjunt i adjudicar un suposat ésser comú als subjectes que cauen sota la franja d'edat que s'estipuli. Aquesta és una pràctica que respon a la tendència homogeneïtzadora de la nostra època i porta a realitzar intervencions estàndard que, lluny de resoldre les dificultats, contribueixen a agreujar-les.

L'adolescència és una categoria social relativament nova que intenta donar compte del pas de la infància al món adult, període que en la nostra cultura s'allarga cada cop més per a certs sectors i apareix per això com a objecte d'una més gran preocupació.

La definició d'una franja d'edat no pot pensar-se de manera aïllada perquè les categories guarden relació amb altres, definides pel mateix discurs. Així pot dir-se que si s'allarga més l'adolescència és perquè el reconeixement com a adult s'ajorna i, sens dubte, això guarda relació, per exemple, amb el mercat laboral, etc.

L'adolescència com a enigma

Els adolescents mai no responen a l'expectativa de la generació anterior, per això són vistos com a estranys. Aquesta franja d'edat apareix així com un enigma per als adults. És un enigma d'època, cosa que vol dir que hi ha quelcom de nou que la generació anterior, la que va posar en joc el seu desig socialitzador, no pot entendre. Això passa en general d'una generació a una altra, i aquest fracàs en la transmissió és la seva condició d'èxit ja que produeix allò nou. Avui, quan de la relació entre el capitalisme i el discurs tecnològic ha sortit una revolució que canvia els paràmetres d'època, això es fa potser més palès.

Un enigma crida la interpretació. D'aquí la quantitat d'enunciats que produeixen els adults a partir de la confusió que realitza el pensament ingenu entre categoria i ser. Aquestes respostes *prêt a porter* intenten donar compte de com són els adolescents però en realitat funcionen com a pedaços que ajuden a fer amb el no saber i l'angoixa.

Sens dubte que es pot parlar de certes tendències en aquest mosaic plural de les adolescències que té a veure amb les lògiques socials. En aquest sentit es pot pensar l'adolescència com a símptoma social, i això que no s'entén és desconeixement, testimoni de la repressió que encobreix la pròpia implicació.

La pubertat reprimida

Freud parlava de pubertat per a senyalar un moment de la vida on l'aparició d'un nou *quantum* pulsional desestabilitza la resolució aconseguida pel subjecte en la infància. Per a la psicoanàlisi això vol dir que s'obre la possibilitat d'un altre accés al gaudi que condueix a la trobada amb el company sexual, cosa que implica canvis en el cos, en la imatge, en la relació amb l'altre i en el règim de satisfaccions. És quelcom de l'ordre d'una experiència, no se sap per anticipat allò que es trobarà, atès que, com va assenyalar Kant i va teoritzar Freud, l'ésser humà no porta com l'animal la resposta instintiva que digui com actuar amb el sexe. Per això es veu que afloren el que es podria anomenar les teories sexuals de l'adolescència que no són formulades estrictament per a saber sinó per a possibilitar una trobada. Això permet fer la diferència entre la informació sobre la sexualitat i la construcció de la pròpia teoria. Per a travessar aquest temps el subjecte necessita d'aquesta construcció fantasmàtica que li permet fixar un company a partir del que són les seves condicions d'amor i de gaudi. És en aquest sentit un *impasse* que portarà a una conclusió sobre la forma de *tractar* l'altre com a company sexual.

És un moment en què el subjecte apareix com a sexuat, i això és una qüestió problemàtica per als adults perquè toca allò reprimat del propi pas. Sens dubte que també ho és per a l'adolescent que ha de resoldre el seu. Testimoni d'una crisi de canvi que, a vegades, té aspectes espectaculars i que requereix molta prudència per a avaluar-la.

L'adolescència, si podem donar una aproximació des de la psicoanàlisi, remet a la pubertat com allò reprimat que cau sota aquest terme. Es refereix al moment en què el subjecte s'enfronta amb la falta d'un saber adient sobre la relació entre els sexes sota l'imperi d'un fet real que empeny a la trobada i on quelcom s'ha d'inventar per a fixar un company.

L'ús de les drogues

Avui assistim a un canvi en les formes del vincle social caracteritzat per un marcat individualisme i modalitats associatives que responen a les lògiques de fragmentació. Les propostes socials són més autoeròtiques; que cada un se satisfaci amb el seu objecte de consum defineix, en certa mesura, una proposta d'*addicció* als objectes.

La relació amb l'Altre també canvia. Les marques ja no són les de la cultura sinó les del mercat, cosa que implica a vegades una demora en la construcció del company, perquè cal recordar que els ritus culturals són orientacions que ajuden a fixar-lo. Aquest interval de desorientació es pot recobrir amb fixacions autoeròtiques que dificulten el pas per l'Altre i en alguns casos l'objecte droga aconsegueix aquesta funció.

Assistim a un canvi en les formes del vincle social caracteritzat per un marcat individualisme i modalitats associatives que responen a les lògiques de fragmentació

La *hiperexcitació* i la *desconnexió* apareixen com a tendències que no permeten l'elaboració

Sens dubte que és diferent una proposta regulada per la cultura que impulsada pel mercat. La regulació cultural té talls, escansions, marges... per això es pot parlar de regulació. El mercat actual no regula, desregula amb els seus imperatius de consum. La *hiperexcitació* i la *desconnexió* apareixen com a tendències que no permeten l'elaboració, d'aquí el predomini d'una clínica de la compulsió.

En el context social l'oferta de les drogues és simptomàtica, és a dir, revela quelcom del moment.

Del símptoma social al subjectiu

Cada discurs té la seva especificitat d'abordatge i des de la psicoanàlisi es fa la distinció entre oferta social i ús individual, cosa que permet donar compte del funcionament que té l'objecte droga en un subjecte particular. Es tracta del pas del símptoma social al símptoma subjectiu perquè no es pot homologar els subjectes pel consum, ja que la significació i la modalitat de satisfacció que comporta per a cada un l'esmentat consum els disgrega.

És freqüent que el subjecte trobi en la reafirmació dins el grup de parells la via per a poder-se separar de l'Altre familiar i poder accedir a l'Altre del sexe. Aquest punt és clàssic però cal afegir un matís, si hi ha pèrdua de punts de referència i si els lligams socials amb els pares tenen poc desenvolupament la substància tòxica pot donar consistència i transformar-se així en quelcom de central. El punt de referència de l'Altre familiar, tot i que sigui per la via de la prohibició, i el suport dels parells encoratgen per a la iniciació sexual. Si no és així la desorientació s'estén i l'objecte droga pot venir a omplir aquest buit i a prolongar l'*impasse* de la trobada.

Un adolescent assenyalava aquesta qüestió i precisava que el que els aplegava era que parlaven tot el dia de les substàncies i dels seus *tripijocs*. Es podia escoltar en les seves paraules que aquesta pràctica esborrava la diferència entre nois i noies, ja que tots eren *col·leguis*. El que cridava l'atenció era que, quan parlaven sobre com actuar amb l'altre, parlaven del "com m'ho faig". Va ser a partir del "m'ho faig sol" que s'obrí el tema de la masturbació que va prendre el caire d'"apanyar-se amb la soledat". A partir d'aquest punt es va poder començar un treball que va fer passar a segon pla el tema del consum.

A vegades l'esborrament de l'Altre, especialment la mirada de l'Altre que no registra allò que succeeix, porta al subjecte a fer un *acting* de cridat que busca la resposta com a límit. És una crida a l'Altre perquè ajudi en la regulació d'un gaudi que es descontrola i genera un profund malestar. La desresponsabilització dels adults produeix, en l'actualitat, noves formes de desprotecció, ja que es deixa el subjecte "sol davant el perill" intern que s'encarna en l'augment d'excitació. Això no és sense relació amb l'augment de l'anomenada hiperactivitat infantil.

Moltes de les urgències tenen la marca d'una crida. És freqüent que l'excés impliqui la urgència mèdica i aquest punt desencadeni la urgència familiar. En alguns casos els pares no havien registrat res amb anterioritat malgrat les *pistes* que els subjectes deixaven. És interessant veure com alguns passen de “no sabíem res” a “no sabem què fer”. Es pot parlar de la funció de l'adult i les seves responsabilitats en crisi que el presenten cada cop més de la banda del no saber; cal veure, sens dubte, com funciona en cada cas.

Els pares d'una adolescent van demanar una entrevista d'urgència dient que no sabien què fer amb la seva filla a partir d'una crisi provocada per pastilles en una discoteca i que va requerir atenció mèdica. “És una drogoaddicta” deien, i pensaven que, potser, l'haurien d'ingressar per a la seva desintoxicació. Per a evitar aquesta identificació en el discurs dels pares els vaig fer la pregunta que evitaven: “què li passa a la seva filla?”. Després del primer moment d'angoixa es va poder veure que, per raons diferents, la pubertat de la nena els havia afectat. El pare va poder parlar d'alguna cosa que senyalava la seva dificultat davant el pas de nena a dona. La mare es va referir a la menopausa i d'un estat depressiu que arrossegava per alguna cosa que vivia com una pèrdua del seu *ser dona*. Els vaig dir que abans de fer res calia parlar amb la nena i veure què li passava. Això els tranquil·litzà i van consentir-hi. La nena estava realment espantada pel que va succeir i per les repercussions que això podia tenir en el grup. Quan li vaig preguntar què li havia passat, va respondre que estava embolicada amb un noi i que es trobaven a la discoteca. En realitat, l'únic que feien junts era prendre la pastilla que els llançava a un circuit d'excitació que portava a la desavinença. Consentir la pràctica de l'altre per a ser estimada era el que es formulava per a aquesta nena com un problema.

En alguns casos els pares no havien registrat res amb anterioritat. És interessant veure com alguns passen de “no sabíem res” a “no sabem què fer”

Aquests dos casos van permetre el desplegament de les coordenades subjectives i de la lògica de l'emergència simptomàtica i la problemàtica amb l'objecte droga va deixar pas per a tractar la dificultat que realment obturava.

Ara faré referència a un cas on l'ús ni tan sols té res a veure amb el consum. Un adolescent va venir a veure'm perquè anava malament en els estudis, cosa que sorprenia a pares i mestres perquè era un estudiant brillant. Quan li vaig preguntar quina creia que era la causa d'aquest problema, em va explicar que en una festa s'embolicà amb una noia que feia temps que li agradava i que aquesta li va fer provar un porro. Aquest fum aspirat li va fer un *crack* al cap. Mai més no ha tornat a provar-ho però es considera un *neuroaddicte*; aquest neologisme fa adonar del tall operat en la seva vida i assenyala que fins que no resolgui això no es tornarà a embolicar amb cap noia. Sens dubte que es tracta d'un desencadenament psicòtic i *neuroaddicte* és la barrera que posa a la trobada amb la companya que té per a ell efectes desestabilitzadors i, per això mateix, almenys per ara, no cal empènyer-lo a això.

Per a acabar

Abans d'abordar el tractament de les drogues en l'adolescència cal veure el funcionament que té per a cada subjecte. Mentre que per a certs subjectes pot sostenir l'*impasse* de la trobada amb el company sexual, per a alguns casos de psicosis pot operar com un intent d'automedicació que redueix els fenòmens psicòtics pel procediment d'apedaçament. En altres, la droga pot tenir una funció oposada de desestabilització o, fins i tot, com en el cas comentat, ser un neologisme que pot fixar el subjecte sense necessitat de consum.

És tan important treballar el símptoma social com el símptoma subjectiu, i allà cada discurs té el seu particular abordatge de la problemàtica en joc. Des de la psicoanàlisi es pot fer una aportació modesta però que dona compte d'una especificitat que pot col·laborar a l'abordatge d'un fenomen social complex; l'oferta és general però l'ús és particular. Per això les respostes estàndard no són possibles quan hi ha en joc el subjecte.

Hebe Tizio